

Yttrande

Nr 8 (SLK-2024-00695)

Yttrande angående – Göteborgs Stads yttrande över remiss från Arbetsmarknadsdepartementet - Styrkraft för lyckad integration (SOU 2024:41)

Yttrandet

Ur sverigedemokraternas perspektiv är förslaget om att stärka ekonomiska incitament för arbete vid sidan av etableringsprogrammet äntligen ett steg i rätt riktning för en lyckad integration. Genom att främja möjligheten att arbeta samtidigt som man deltar i etableringsinsatser ökar chanserna för nyanlända att snabbt bli självförsörjande, vilket minskar beroendet av bidragssystemen. Att komma in på arbetsmarknaden tidigt ger inte bara viktig arbetslivserfarenhet och kontakter, utan stärker också individens egenmakt och ansvarstagande. En snabbare övergång till arbete bidrar till att nyanlända kan bli en aktiv och självständig del av det svenska samhället, vilket i sin tur främjar en bättre social och ekonomisk integration.

Sverigedemokraterna ser värdet i att utreda deltagande i föreningslivet, engagemang och kännedom i politiska frågor, tillit och förtroende för det politiska systemet och samhällets institutioner. Vi ser också värdet i att undersöka förutsättningar för ett aktivt föräldraskap, kunskap och förmåga att navigera i det svenska samhället, samt känslan av tillhörighet och identifikation med Sverige.

I betänkandet föreslås att enkätundersökningarna ska belysa frågor om etnisk identifiering, religion och religiositet samt inställning och attityder till kulturella och värderingsgrundade frågor om familj, sexualitet och jämställdhet. Ur ett Sverigedemokratiskt och socialkonservativt perspektiv är det av stor vikt att avkräva svar i dessa frågor för att förstå hur starkt kulturella värderingar påverkar integrationen. Dessa faktorer har stor inverkan på individers förmåga och vilja att anpassa sig till det svenska samhället och dess normer.

Att undersöka dessa aspekter hjälper oss att identifiera värderingsskillnader som kan utgöra stora hinder för en lyckad social integration och skapa en grund för att främja aktivt deltagande i samhället samt gemensamma värderingar som stärker samhällsgemenskapen och tryggheten.

Sverigedemokraterna är tydliga: Människor som kommer hit och inte vill anpassa sig utefter svenska normer och värderingar, ska staden snabbt assistera med återvandring.

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2024-09-25

Ärendenummer SLK-2024-00695

Handläggare

Lisa Jacobson Flöhr

Telefon: 031-368 03 59

E-post: lisa.jacobson.fluhr@stadshuset.goteborg.se

Remiss från Arbetsmarknadsdepartementet - Styrkraft för lyckad integration (SOU 2024:41)

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen:

Yttrande över remissen Styrkraft för lyckad integration (SOU 2024:41), i enlighet med bilaga 2 till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande, översänds till Arbetsmarknadsdepartementet.

Sammanfattning

Arbetsmarknadsdepartementet har översänt slutbetänkandet Styrkraft för lyckad integration (SOU 2024:41) till Göteborgs Stad för yttrande. Remissen inkom 2024-06-27 och ska besvaras senast 2024-10-28.

Utredningen har haft i uppdrag att lämna förslag på hur integrationspolitikens mål ska få större genomslag i den offentliga verksamheten. Detta inkluderar bland annat att lämna förslag om en styrmodell och resultatindikatorer som kan användas för att följa upp om målet uppfylls. Utredningen har också haft i uppdrag att utreda hur regelverket för ersättningarna till nyanlända som deltar i etableringsprogrammet bör förändras.

I betänkandet föreslås en tydligare myndighetsstyrning där vissa myndigheter får ett utpekat ansvar för integrationspolitiska delmål. Det föreslås också att ett nationellt integrationsråd ska inrättas och att en nationell strategi bör tas fram. Vidare innehåller utredningen förslag på uppföljning av integrationen samt förslag om förändrade ersättningar till deltagare i etableringsprogrammet. Stadsledningskontoret är positivt till majoriteten av förslagen i betänkandet, men bedömer att konsekvenserna av några av dem inte är tillräckligt utredda.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Utredningens förslag syftar till att politiken ska kunna följas upp på ett mer samordnat och strukturerat sätt så att relevanta och träffsäkra åtgärder kan vidtas och resultaten förbättras. Mer träffsäkra åtgärder förväntas medföra en ökad samhällsekonomisk effektivitet.

I betänkandet lämnas också förslag som medför att det lönar sig bättre att arbeta vid sidan av att delta i etableringsprogrammet, vilket förväntas leda till att arbetsutbud, sysselsättning och inkomster ökar bland nyanlända. De stärkta ekonomiska incitamenten till extraarbete förväntas bidra till en snabbare övergång till arbete, eftersom fler nyanlända som deltar i programmet får kontakter och arbetslivserfarenhet under tiden de

deltar i etableringsinsatser. De långsiktiga effekterna av utredningens förslag till förändrade ersättningar har utredaren dock inte haft möjlighet att beräkna.

När fler arbetar och sysselsättningen ökar, leder det till ökade skatteintäkter för staten och kommunerna. Samtidigt minskar den offentliga sektorns kostnader för ekonomiska ersättningar och bidrag till den enskilde på grund av till exempel arbetslöshet.

Utredningen bedömer därför sammantaget att de positiva samhällsekonomiska konsekvenserna av förslagen överstiger kostnaderna för de åtgärder som föreslås.

Utredningens förslag till förändringar i ersättningssystemet för nyanlända som deltar i etableringsprogrammet medför att nyanländas behov av kompletterande ekonomiskt bistånd minskar. Förslagen bedöms därmed få positiva konsekvenser för kommunernas ekonomi både till följd av minskade kostnader för ekonomiskt bistånd och genom att socialtjänsten avlastas hanteringen av biståndsansökningar från nyanlända i etablering.

Utredningens beräkningar visar att behovet av kompletterande ekonomiskt bistånd bland de hushåll där åtminstone en individ deltar i etableringsprogrammet någon period av året, blir cirka 327 miljoner kronor (eller 50 procent) lägre om ersättningarna i etableringsprogrammet höjs utifrån utredningens förslag. Antalet hushåll i hela landet som beräknas ha behov av kompletterande försörjningsstöd minskar från 8 800 med nuvarande regelverk till 5 400 med utredningens förslag (uppgifterna avser förhållandena 2024.) För Göteborgs del skulle detta, givet att Göteborgs Stad som tidigare tar emot ungefär 5,5 procent av det totala antalet nyanlända, motsvara en minskning från cirka 480 hushåll till cirka 300 hushåll.

Stadsledningskontoret bedömer att förslagen kan ha en positiv inverkan på stadens ekonomi. Utöver minskade kostnader för ekonomiskt bistånd påverkas kommunernas ekonomi också positivt av ökade skatteintäkter som en följd av att förslagen medför stärkta incitament att arbeta vid sidan av etableringsprogrammet. Samtidigt visar både betänkandets och stadsledningskontorets egna beräkningar att det kommer att finnas hushåll som fortfarande kommer att vara i behov av kompletterande ekonomiskt bistånd. Ett borttagande av etableringstillägget och bostadsersättningen skulle dessutom innebära en direkt negativ påverkan på kommunernas ekonomi.

Förslagen om en ny styrmodell och bedömningarna om uppföljning bedöms inte ha någon ekonomisk påverkan på staden, förutsatt att kommunerna inte ska bidra i arbetet. Eftersom detta inte framgår av utredningen är det inte möjligt att göra någon bedömning av vilka ekonomiska konsekvenser det kan få för staden.

Bedömning ur ekologisk dimension

Stadsledningskontoret har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

Förslaget om att införa ett sektorsansvar för vissa myndigheter bedömer utredaren kan bidra till att bygga upp kunskap om utvecklingen av integrationen och om hur man kan undanröja hinder för integration inom olika sektorer. Förslagen och bedömningarna förväntas bidra till en kunskapsbaserad styrning av den offentliga verksamheten samt effektivare prioritering av insatser och åtgärder för att nå det övergripande målet för integrationspolitiken. Enligt betänkandet kan förslagen också motverka stereotypa

uppfattningar om läge och utveckling för integrationen av utrikesfödda och ge en mer kunskapsbaserad grund för att åtgärda det som utredaren bedömer är de faktiska integrationsproblemen.

En högre etableringsersättning och minskat behov av ekonomiskt bistånd bedöms få positiva effekter för nyanlända som deltar i etablering. Möjligheten att arbeta vid sidan av etableringsprogrammet kan bidra till stärkta incitament för nyanlända att ta ett extraarbete, vilket kan leda till en snabbare etablering på arbetsmarknaden. Utredningens förslag om att individualisera etableringstillägget kan stärka kvinnors incitament att delta i programmet och ge bättre förutsättningar för nyanlända kvinnor att etablera sig på arbetsmarknaden. Att föräldrarna får jämställda incitament att etablera sig i arbets- och samhällslivet kan bidra till att både kvinnor och män snabbare får en egen inkomst från arbete och att färre barn till utrikesfödda växer upp i familjer med låg inkomststandard. När de ekonomiska drivkrafterna stärks för kvinnor att återgå till programmet efter föräldraledighet kan barnen tidigare delta i förskola vilket kan ge dem mer tid för språkträning i svenska. Sammantaget kan förslagen därmed medföra att uppväxtvillkoren för barn med utländsk bakgrund förbättras.

Stadsledningskontoret instämmer med betänkandet om att ett avskaffande av etableringstillägget och bostadsersättningen innebär ett ökat behov av ekonomiskt bistånd och en risk för minskade incitament hos den nyanlände att vara aktiv. Detta kan leda till att etableringen på arbetsmarknaden fördröjs och kan påverka integrationen negativt. Det skulle också ge negativa konsekvenser för jämställdheten eftersom sänkta ersättningar särskilt kan missgynna kvinnors arbetskraftsdeltagande. Försämrade ekonomiska möjligheter innebär också en risk för ökade skillnader mellan inrikes och utrikesfödda barnfamiljer gällande ekonomisk utsatthet och barnfattigdom. Ökad ekonomisk självständighet bör på lång sikt bidra till att motverka segregationen och öka jämlikheten samt minska risken för att hamna i ett långvarigt utanförskap.

I betänkandet föreslås att återkommande enkätundersökningar ska belysa frågor om etnisk identifiering, religion och religiositet samt inställning och attityder till kulturella och värderingsgrundade frågor om familj, sexualitet och jämställdhet. Utredningen har dock inte redogjort för varför just dessa frågor ska belysas och vad som är syftet med att samla in uppgifterna. Utredningen har heller inte problematiserat etiska eller juridiska aspekter av att samla in åsikter som ingår i diskrimineringsgrunderna och korsa dem med bakgrundsvariabler som till exempel födelseregion. Resultatet av en sådan analys skulle kunna leda till en ojämlig behandling och att beslut fattas som missgynnar en viss grupp eller påverkar deras rättigheter, även om syftet med undersökningen är ett annat.

Bilagor

1. Sammanfattning av betänkandet
2. Förslag till yttrande

Ärendet

Arbetsmarknadsdepartementet har översänt slutbetänkandet Styrkraft för lyckad integration (SOU 2024:41) till Göteborgs Stad för yttrande. Remissen inkom 2024-06-27 och ska besvaras senast 2024-10-28.

Beskrivning av ärendet

Stadsledningskontoret har bedömt att remisstiden inte medger nämndbehandling och har därför översänt remissen för underremittering till socialförvaltning Centrum för yttrande och till socialförvaltningarna Hisingen, Nordost och Sydväst samt arbetsmarknads- och vuxenutbildningsförvaltningen för kännedom och eventuellt yttrande. Yttrande har inkommit från socialförvaltning Centrum.

Utredningens uppdrag

Utredningen har haft i uppdrag att lämna förslag på hur integrationspolitikens mål ska få större genomslag i den offentliga verksamheten. Detta inkluderar bland annat att lämna förslag om en styrmodell och resultatindikatorer som kan användas för att följa upp om det målet uppfylls. Utredningen har också haft i uppdrag att utreda hur regelverket för ersättningarna till nyanlända som deltar i etableringsprogrammet bör förändras. I det tidigare delbetänkandet Etablering för fler – jämställda möjligheter till integration (SOU 2023:24) lämnade utredningen förslag på åtgärder som särskilt syftar till att skynda på utrikesfödda kvinnors etablering på arbetsmarknaden. Göteborgs Stad lämnade yttrande över remissen enligt beslut i kommunstyrelsen 2023-11-08 § 788. I delbetänkandet Mål och mening med integration (SOU 2024:12), lämnades förslag och bedömningar om nya mål för integrationspolitiken samt om hur jämställdhetsperspektivet kan synliggöras i integrationspolitiken. I detta slutbetänkande, Styrkraft för lyckad integration (SOU 2024:41), redovisas dels uppdraget om styrning och uppföljning av måluppfyllelsen på integrationsområdet, dels uppdraget om en översyn av ersättningarna till nyanlända som deltar i etableringsprogrammet.

Förslag för en förstärkt styrning

En tydligare myndighetsstyrning

Utredaren föreslår att förordningen om de statliga myndigheternas ansvar för genomförandet av integrationspolitiken upphävs. I stället föreslås myndigheter som har verksamhet med anknytning till integrationen få ett utpekat ansvar i instruktionen, för att inom sitt verksamhetsområde främja integrationen med utgångspunkt i det nationella målet för integrationspolitiken. Vissa myndigheter ska även beakta de konsekvenser som myndighetens beslut och verksamhet kan få för integrationen av utrikesfödda kvinnor och män, samt i vissa fall flickor och pojkar med utländsk bakgrund. Arbetsförmedlingens instruktionsenliga ansvar för integrationen av utrikesfödda ska förtydligas.

Av utredningen framgår att integrationspolitiken bör i den utsträckning det är möjligt styras utifrån de ordinarie principer som riksdag och regering tillämpar i styrningen av myndigheter och verksamheter. Det behövs en systematisk uppföljning av utvecklingen inom de integrationspolitiska delmål som utredningen har föreslagit för att nå det övergripande målet för integrationspolitiken. För att säkerställa att insatser och åtgärder utformas så att de främjar integrationen behöver därför myndigheter med verksamhet som har anknytning till de integrationspolitiska delmålen, beakta hur den egna myndighetens verksamhet kan minska skillnaderna i utfall mellan inrikes och utrikesfödda, med utgångspunkt från de förutsättningar som finns inom respektive område.

En myndighets instruktion utgör en viktig grund för prioriteringar av verksamheten och anger arbetets långsiktiga inriktning. Hos myndigheter som har verksamhet med anknytning till integrationspolitikens delmål, bör frågor om integration således integreras i verksamheten på ett sådant sätt att de finns med som en naturlig del i planering, genomförande och uppföljning av det löpande arbetet. Det ger berörda myndigheter förutsättningar att arbeta långsiktigt med frågan samt att bygga kunskap inom området.

Följande myndigheter föreslås få ett utpekad ansvar i instruktionen för att inom sitt verksamhetsområde främja integrationen av utrikesfödda kvinnor och män:

- Arbetsförmedlingen
- Folkhälsomyndigheten
- Jämställdhetsmyndigheten
- Länsstyrelserna
- Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF)
- Socialstyrelsen
- Statens skolverk (Skolverket)

För att integrationspolitikens mål ska få genomslag behöver insatser och åtgärder utformas så att de främjar integrationen av utrikesfödda. Myndigheter med uppdrag att utföra verksamhet och fatta beslut som har anknytning till de integrationspolitiska delmålen måste därför integrera ett integrationsperspektiv när beslut fattas och verksamhet planeras. Det innebär att myndigheten behöver beakta hur den egna verksamheten påverkar utfallen för utrikesfödda individer, med utgångspunkt från de förutsättningar som finns inom respektive område. Berörda myndigheter är, förutom de ovan nämnda:

- Boverket
- Centrala studiestödsnämnden (CSN)
- Försäkringskassan
- Statens skolinspektion
- Universitets- och högskolerådet

För att säkerställa att ett integrationsperspektiv integreras i dessa myndigheters verksamheter föreslår utredningen att det i respektive myndighets instruktion ska regleras att de ska beakta de konsekvenser som myndighetens beslut och verksamhet kan få för integrationen av utrikesfödda. När det gäller Statens skolinspektion föreslås även att myndigheten ska samverka med Skolverket och Skolforskningsinstitutet i syfte att nå de integrationspolitiska delmålen inom skolområdet.

Myndigheternas redovisning ska vara uppdelad efter svensk respektive utländsk bakgrund

Utredningen föreslår att myndigheterna, när det är relevant, ska redovisa statistik, uppföljningar och analyser uppdelade efter födelseregion eller efter svensk respektive utländsk bakgrund. Av betänkandet framgår att den analys och uppföljning som myndigheterna gör i större utsträckning än i dagsläget behöver bygga på ett solitt och evidensbaserat kunskapsunderlag. I linje med detta anser utredningen att även myndigheterna, när det är relevant, ska redovisa statistik och annan redovisning uppdelad efter födelseregion.

De myndigheter som utredningen bedömer har verksamhet av betydelse för att bedöma utvecklingen av integrationen inom olika samhällsområden är följande:

- Arbetsförmedlingen
- Brottsförebyggande rådet
- CSN
- Folkhälsomyndigheten
- Försäkringskassan
- Jämställdhetsmyndigheten
- MUCF
- Skolverket
- Socialstyrelsen

Sektorsansvar införs för vissa myndigheter

Det övergripande målet för integrationspolitiken föreslås vara: ”Utrikesfödda kvinnor och män ska ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter som övriga befolkningen att leva ett fritt, värdigt och självständigt liv. Detta förutsätter att den som långvarigt befinner sig i Sverige tar ansvar för att bli en del av det svenska samhället och att samhället ger möjligheter att fullt ut delta och bidra i arbets- och samhällslivet.”

Utredaren föreslår att det ska införas ett samlat ansvar, sektorsansvar, inom integrationspolitikens fem huvudområden för följande myndigheter:

- Ekonomisk integration: Arbetsförmedlingen. Delmål: Andelen utrikesfödda kvinnor och män som arbetar och försörjer sig själva ska öka.
- Språklig integration: Skolverket. Delmål: Kunskaperna i svenska språket ska öka hos utrikesfödda kvinnor och män samt flickor och pojkar med utländsk bakgrund.
- Utbildning och kvalificering: Skolverket. Delmål: Fler utrikesfödda kvinnor och män samt flickor och pojkar med utländsk bakgrund ska genomföra en utbildning på gymnasial nivå och ges möjlighet till kvalificering för att stärka sin ställning på arbetsmarknaden.
- Demokratisk integration: MUCF. Delmål: Utrikesfödda kvinnors och mäns deltagande i demokratiska processer ska öka.
- Social integration: Socialstyrelsen. Delmål: Fler utrikesfödda kvinnor och män samt flickor och pojkar med utländsk bakgrund ska uppleva tillhörighet och delaktighet i samhället samt kunna leva ett fritt, värdigt och självständigt liv.

Myndigheterna föreslås få i uppdrag att följa utvecklingen av respektive integrationspolitiskt delmål, bidra till att målet nås och vara samordnande, stödjande och pådrivande i förhållande till övriga berörda parter. Myndigheterna ska även förse regeringen med en årlig rapport om utvecklingen av resultaten inom de områden som omfattas av de integrationspolitiska delmålen. Syftet med att införa ett sektorsansvar för respektive delmål är att kunskapen om utvecklingen av integrationen och om hur man kan undanröja hinder för integration ska finnas inom de olika sektorerna och på de myndigheter som har verksamhet med anknytning till integrationen av utrikesfödda. På så sätt skapas förutsättningar att nå det övergripande målet för integrationspolitiken och en framgångsrik integration inom alla berörda samhällsområden.

Ett nationellt integrationsråd inrättas

I utredningen lämnas ett förslag om att inrätta ett rådgivande organ med en tillhörande kanslifunktion som benämns Nationella integrationsrådet. Rådet ska, med utgångspunkt i det nationella målet för integrationspolitiken som riksdagen har beslutat:

- göra sektorsövergripande uppföljningar och bedömningar av utvecklingen av integrationen och av politikens resultat
- främja samverkan mellan myndigheter, regioner, kommuner, organisationer inom civilsamhället, näringsliv, forskare och andra relevanta aktörer
- bidra till kunskapsöverföring och erfarenhetsutbyte mellan relevanta aktörer
- bistå regeringen med underlag och rekommendationer som kan ligga till grund för utveckling och omprövning av politiken.

Utredaren anser att integrationsrådet av strategiska skäl bör inrättas inom en för integrationspolitiken central förvaltningsmyndighet med ett nationellt verksamhetsansvar och pekar därför ut Arbetsförmedlingen. Integrationsrådet ska bestå av en ordförande och tolv andra ledamöter. Ordföranden ska ha bred kompetens inom det integrationspolitiska området. Av ledamöterna ska var och en av följande myndigheter ha en representant:

- Arbetsförmedlingen
- Diskrimineringsombudsmannen
- Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering
- Jämställdhetsmyndigheten
- Migrationsverket
- MUCF
- Socialstyrelsen
- Statens skolverk
- Statistiska centralbyrån

Två av ledamöterna ska representera kommunerna och en representera länsstyrelserna. Regeringen utser ordförande och övriga ledamöter i rådet för en bestämd tid.

Av betänkandet framgår att det behövs en samordnande myndighetsfunktion för integrationspolitiken för att göra sektorsövergripande uppföljningar och bedömningar av integrationens utveckling samt ge ett kunskapsbaserat underlag för regeringens utveckling och omprövning av politiken. Ur ett effektivitets- och styrningsperspektiv innebär en samordnande integrationspolitisk organisation betydligt bättre förutsättningar och mindre sårbarhet jämfört med en organisation som är splittrad över en rad politikområden med olika statsråd. I dag styrs och drivs utvecklingen av integrationspolitiken i huvudsak av den enhet inom Regeringskansliet som ansvarar för frågor om integration och arbetet mot utanförskap på Arbetsmarknadsdepartementet. En samordningsfunktion inom Regeringskansliet bedöms inte vara tillräcklig och har inte kapacitet att bedriva den verksamhet som behövs för att kunna samordna, följa upp och analysera utvecklingen av integrationspolitikens samtliga dimensioner. För att fylla den lucka av kunskapsinhämtning och analys och av samordning och stöd för genomförandet av insatser för integration som behövs anser utredningen därför att det behöver inrättas en fristående funktion utanför Regeringskansliet.

Breddad samverkan på regional nivå

Utredningen anser att länsstyrelsernas främjande och samverkande roll när det gäller integrationen behöver breddas och utvecklas så att målet för integrationspolitiken kan få genomslag även på regional nivå. Utredningen föreslår därför att länsstyrelserna får ett instruktionsenligt uppdrag att främja samverkan mellan kommuner, myndigheter, företag och organisationer om insatser för integrationen av utrikesfödda, det vill säga oavsett grund för bosättning och oavsett om insatserna riktar sig till nyanlända invandrare eller till andra utrikesfödda som har varit bosatta i Sverige en längre tid.

En nationell strategi behövs för överblick och sammanhang

Enligt utredningen finns det ett behov av att konkretisera politikens inriktning, en ökad tydlighet i uppdrag till berörda myndigheter samt förbättrade strukturer för samordning av genomförandet av politiken. För att öka överblicken av integrationspolitiken, förstärka styrningen samt för att kunna följa upp utvecklingen på ett mer systematiskt sätt, anser utredningen därför att regeringen bör ta fram en ny strategi för integrationspolitiken. Strategin bör vara sektorsövergripande och inkludera alla fem delmål för integration som utredningen har föreslagit. Den bör användas för att styra och samordna åtgärder, resurser och aktörer från olika sektorer. En strategi som presenteras i form av en skrivelse till riksdagen ökar förutsättningarna för att den ligger fast under en längre tid och skapar därigenom större styrkraft. Det bör även vara möjligt att utifrån strategin ta fram en eller flera handlingsplaner eller andra styrdokument med verksamhetsnära mål och insatser, samt en tidplan för när insatserna ska genomföras.

Uppföljning av integrationen

Utgångspunkter för uppföljning av integrationen

För att kunna följa upp det övergripande målet på integrationsområdet behövs, enligt betänkandet, indikatorer för de fem föreslagna integrationspolitiska delmålen. Indikatorerna bör ha hög relevans för respektive delmål, belysa något som är viktigt att förbättra, mäta det som avses att mäta och vara tillförlitliga över tid. För överblickbarheten bör ett begränsat antal indikatorer fastställas inom respektive delmål. Indikatorerna bör utgå från registerdata och kunna redovisas årligen på nationell, regional respektive kommunal nivå, samt utifrån regionala statistikområden.

Utredaren anser att indikatorerna bör kunna redovisas uppdelat på undergrupper eftersom utrikesfödda är en stor och heterogen grupp. Indikatorerna bör ha en hög tillförlitlighet över tid och inte vara för många. När indikatorer skapas utifrån registerdata samlas de in på samma sätt år efter år. Det finns därmed goda förutsättningar att följa integrationen över tid, med vetskapen om att uppgifterna håller en jämn och hög kvalitet. Det möjliggör även upprepade analyser och uppföljningar över tid för relevanta bakgrundsvariabler.

Statistiska centralbyrån bör ansvara för indikatorerna om integration

Statistiska centralbyrån (SCB) föreslås få i uppdrag att utveckla indikatorer för uppföljning av integration inom de fem delmålen. Indikatorerna bör kunna redovisas årligen på nationell, regional och kommunal nivå och finnas allmänt tillgängliga på myndighetens webbplats. Vissa indikatorer bör även kunna brytas ned på regionala statistikområden. Indikatorerna bör utvecklas efter samråd med de myndigheter som har ett sektorsansvar för uppföljningen av respektive delmål. Enligt utredningens bedömning behöver Registerdata om integration uppdateras och utvecklas. Nya statistikkällor har tillkommit som kan utgöra bättre grund för olika nyckeltal. Nyckeltalen som fastställdes för 15 år sedan är inte heller i alla delar relevanta i dag.

Indikatorer för integrationens fem prioriterade områden

Utredarens bedömning är att indikatorerna så långt som möjligt bör vara nedbrytbara på bakgrundsvariablerna kön, ålder, ålder vid invandring, utbildningsnivå, vistelsetid i Sverige, grund för bosättning, födelseregion och hushållstyp. Varje delområde bör följas upp med hjälp av mellan sex och nio indikatorer. Indikatorer för ekonomisk integration kan till exempel vara arbetskraftsdeltagande och hushåll med låg ekonomisk standard. För att mäta språklig integration nämns indikatorer som vuxnas och barns kunskaper i svenska. Delmålet om utbildning och kvalificering kan mätas genom indikatorn slutförd grundskola med behörighet till gymnasieskolan och genomförd utbildning på gymnasial nivå. En indikator för demokratisk integration kan vara valdeltagande medan långvarigt ekonomiskt bistånd och trångboddhet kan utgöra indikatorer för den sociala integrationen.

De flesta indikatorerna utgörs av registerdata men för att följa upp delmålen om demokratisk och social integration, föreslår utredaren att kompletterande analyser ska göras. Demokratisk och social integration är svårt att mäta, eftersom det i stor utsträckning handlar om en upplevd känsla av tillhörighet och samhörighet.

En integrationsbarometer för uppföljning av den självupplevda integrationen

SCB bör enligt utredningen få i uppdrag att utveckla och genomföra en återkommande nationell urvalsundersökning, en integrationsbarometer, för att mäta den självupplevda integrationen hos utrikesfödda. Undersökningen bör utvecklas efter samråd med Nationella integrationsrådet samt forskare inom integrationsområdet.

Utredaren menar att enkätundersökningar kan ge ett bra underlag för att följa utvecklingen vad gäller exempelvis deltagande i föreningslivet, engagemang och kännedom i politiska frågor och tillit och förtroende för det politiska systemet och för samhällets institutioner, men också gällande förutsättningar för ett aktivt föräldraskap, kunskap och förmåga att navigera i det svenska samhället och känslan av tillhörighet och identifikation med Sverige samt upplevd diskriminering. Genom enkätundersökningar kan också vissa frågor om etnisk identifiering, religion och religiositet, samt inställning och attityder till kulturella och värderingsgrundade frågor om familj, sexualitet och jämställdhet belysas. Även utvecklingen av individers möjligheter att leva ett fritt, värdigt och självständigt liv, särskilt utifrån ett jämställdhetsperspektiv, skulle kunna följas upp med återkommande enkätundersökningar.

Förslag om förändrade ersättningar till deltagare i etableringsprogrammet

Ett ersättningssystem som ger jämställda incitament och ökade drivkrafter att arbeta

Utredaren bedömer att ersättningarna till deltagare i etableringsprogrammet bör utformas så att de minskar beroendet av ekonomiskt bistånd och ger den enskilde incitament att vara aktiv. Därför föreslås att etableringsersättningen och etableringstillägget ska indexeras så att ersättningarna följer utvecklingen av konsumentprisindex (KPI). Det innebär att etableringsersättningen och etableringstillägget, i stället för att anges i kronor, knyts till prisbasbeloppet som beräknas med utgångspunkt i KPI. Ersättningarna blir då, med en liten eftersläpning, indexerade i förhållande till prisutvecklingen i samhället.

Förslaget innebär att etableringsersättning till den som deltar i ett etableringsprogram ska lämnas med ett belopp per dag som motsvarar 0,73 procent av prisbasbeloppet. Till den som deltar i kartläggning och medverkar till upprättandet av en individuell handlingsplan ska etableringsersättning utgå med ett belopp som motsvarar 0,54 procent av

prisbasbeloppet per dag. För 2024 innebär det en ersättning på 418 respektive 309 kronor per dag, att jämföra med dagens nivåer som ligger på 308 respektive 231 kronor per dag.

Utredningen föreslår också att etableringstillägget höjs och individualiseras.

Etableringstillägg utgår till den som har barn. För ensamstående föreslås ett belopp som motsvarar 1,9 procent av prisbasbeloppet per barn som inte har fyllt 11 år, och 3,5 procent av prisbasbeloppet per barn som har fyllt 11, men inte 20 år. För sammanboende föreslås ett belopp som motsvarar 0,95 procent av prisbasbeloppet per barn som inte har fyllt 11 år, och 1,75 procent av prisbasbeloppet per barn som har fyllt 11 men inte 20 år.

Dessutom lämnas förslag om att förvärvsarbete vid sidan av deltagande i etableringsprogrammet inte ska påverka etableringsersättningen. Till skillnad från andra arbetsmarknadspolitiska program, som riktar sig till den som av olika skäl är eller riskerar att bli arbetslös, är etableringsprogrammet avsett att ge den som är ny i Sverige ett särskilt stöd för att underlätta och påskynda etableringen i arbets- och samhällslivet. Programmet är tidsbegränsat och erbjuds under de första åren i Sverige. Ett extraarbete under den tid då den nyanlände deltar i etableringsinsatser kan vara ett viktigt steg för att få in en fot på arbetsmarknaden och en chans att utveckla sina färdigheter i det svenska språket. Förutom en extra inkomst kan ett extraarbete således komplettera inläringen av svenska och ge deltagaren en arbetslivserfarenhet och referenser som kan vara till nytta för att snabbare kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Att en nyanländ är aktiv och på sin fritid arbetar vid sidan av deltagandet i etableringsprogrammet, anser utredaren bör uppmuntras och premieras. Utredningen föreslår därför att förvärvsinkomster vid sidan av deltagandet i etableringsprogrammet inte ska påverka etableringsersättningen.

Uppdraget att avskaffa etableringstillägget och bostadsersättningen

Utredningen har haft i uppdrag att, oavsett resultatet av analysen, lämna förslag på hur etableringstillägget och bostadsersättningen kan avskaffas, men ställer sig inte bakom de förslag som de ändå lämnar i betänkandet. Av betänkandet framgår att borttagna ersättningar skulle medföra försämrade incitament att arbeta och ett ökat bidragsberoende. Konsekvenserna av att avskaffa etableringstillägg och bostadsersättning blir att nyanlända i än större utsträckning än i dag skulle bli långvarigt beroende av ekonomiskt bistånd. Ett avskaffande medför också försämrade incitament för nyanlända som deltar i etableringsprogrammet att börja arbeta och att utöka sin arbetstid. Beroendet av försörjningsstöd riskerar att minska incitamenten hos den enskilde att vara aktiv och omgivningens attityder till invandrare riskerar att försämrats. Det är dessutom administrativt och organisatoriskt kostsamt och ineffektivt att kommunernas resurser inom socialtjänsten används för att bedöma och administrera ansökningar om ekonomiskt bistånd för nyanlända invandrare som deltar i etableringsprogrammet. Ett avskaffande av ersättningarna skulle också medföra negativa konsekvenser för barn då den ekonomiska levnadsstandarden för barnfamiljer riskerar att försämrats ytterligare. Försämrade ekonomiska möjligheter innebär även en risk för ökade skillnader mellan inrikes och utrikesfödda såvitt gäller ekonomisk utsatthet och barnfattigdom. Mot bakgrund av detta kan inte utredningen ställa sig bakom ett förslag som innebär att etableringstillägget och bostadsersättningen avskaffas.

Remittentens synpunkter på förslagen

Socialförvaltning Centrum

Socialförvaltning Centrum bedömer att utredningens förslag om en förstärkt statlig styrning kan leda till förbättrad samordning och effektivitet i integrationsarbetet.

Kommunens ansvar för sfi och samhällsorientering kan bli en tydligare och mer självklar del av integrationsarbetet. Förvaltningen anser att det inte framgår av utredningen i vilken utsträckning kommunerna ska delta i arbetet med uppföljning. Om kommunerna ska bistå myndigheter med sektorsansvar i arbetet så bedömer förvaltningen att medel bör tilldelas kommunerna för detta.

Förvaltningen bedömer att jämställdheten främjas genom ökade incitament att arbeta vid sidan om deltagande i etableringsprogrammet, då både kvinnor och män ges lika villkor att delta i arbetslivet. Familjers ekonomiska situation kan förbättras vilket har positiva effekter för samtliga familjemedlemmars hälsa och framtidsutsikter. Ökad ekonomisk självständighet bör på lång sikt bidra till att bryta segregationen och öka jämlikheten.

Förvaltningen ser positivt på möjligheten för målgruppen att behålla inkomst från arbete men efterlyser förtydligande av hur det ska hanteras av handläggande myndigheter. Det finns en risk att ökade incitament att arbeta leder till att nyanlända prioriterar bort samhällsorientering eller sfi som är viktiga inslag i etableringsprogrammet, för att lära sig svenska och få grundläggande kunskaper om hur samhället och arbetsmarknaden fungerar.

Förvaltningen ser positivt på förslaget om att höja nivån på etableringsersättningen och om att behålla bostadersättningen och etableringstillägget. Utredningens förslag om höjda ersättningsnivåer innebär dock inte att behovet av kompletterande försörjningsstöd upphör. Det kommer fortfarande finnas hushåll i behov av ekonomiskt bistånd, i synnerhet hushåll med tre eller fler barn där ingen av vårdnadshavarna arbetar. Dessa kostnader kompenseras inte kommunerna för fullt ut. Förvaltningen vill också framföra att om staten ska ta ansvar för nyanländas ekonomiska situation fullt ut bör staten också åtgärda det glapp som idag uppstår innan etableringsersättning betalas ut första gången.

Stadsledningskontorets bedömning

Stadsledningskontoret tillstyrker majoriteten av förslagen i betänkandet, men bedömer att konsekvenserna av några av förslagen inte är tillräckligt utredda.

Förslag för en förstärkt styrning

Stadsledningskontoret delar betänkandets bedömningar gällande styrning av integrationspolitiken. Liksom socialförvaltning Centrum bedömer stadsledningskontoret att förslagen om en förstärkt statlig styrning kan leda till förbättrad samordning och effektivitet i integrationsarbetet. Det nationella integrationsråd som föreslås i utredningen förväntas ge bättre förutsättningar för uppföljning av de integrationspolitiska målen och kan utgöra en samordnande myndighetsfunktion. Stadsledningskontoret ser positivt på att även kommunerna ska vara representerade i rådet med två ledamöter. Av utredningen framgår att den ena bör representeras av Sveriges Kommuner och Regioner, men det saknas uppgifter om hur den andra kommunledamoten ska utses.

Stadsledningskontoret ser positivt på förslaget att sektorsansvar införs för vissa myndigheter, inom integrationspolitikens fem huvudområden. Stadsledningskontoret saknar dock resonemang kring och en utförligare beskrivning av vad utredaren avser med social integration. De exempel som nämns i betänkandet är i stor utsträckning socioekonomiska. Förslaget om att Socialstyrelsen får ett utpekat ansvar för denna sektor tyder också på att utredaren i huvudsak syftar på socioekonomisk integration.

Uppföljning av integrationen

Stadsledningskontoret delar utredningens bedömning om att det behövs indikatorer för de fem föreslagna integrationspolitiska delmålen för att kunna följa upp det övergripande målet på integrationsområdet. Stadsledningskontoret instämmer i att indikatorerna bör ha hög relevans för respektive delmål och vara tillförlitliga över tid, samt att de bör utgå från registerdata och kunna redovisas på nationell, regional respektive kommunal nivå, samt utifrån regionala statistikområden. Det framgår inte av betänkandet om kommunerna ska ha en roll i uppföljningen.

För att kunna mäta och följa upp den självupplevda integrationen hos utrikesfödda lämnar utredaren ett förslag om en nationell urvalsundersökning, en så kallad integrationsbarometer. Stadsledningskontoret bedömer, liksom betänkandet, att demokratisk och social integration inte är möjligt att mäta med hjälp av registerdata och att det därför behövs andra undersökningar. Dock anser stadsledningskontoret att varken barometerns tillförlitlighet, genomförandet eller konsekvenserna av den är tillräckligt utredda.

Utredaren menar att enkätundersökningar kan ge ett bra underlag för att följa utvecklingen vad gäller exempelvis deltagande i föreningslivet, engagemang och kännedom i politiska frågor och tillit och förtroende för det politiska systemet och för samhällets institutioner, men också gällande förutsättningar för ett aktivt föräldraskap, kunskap och förmåga att navigera i det svenska samhället och känslan av tillhörighet och identifikation med Sverige samt upplevd diskriminering. Stadsledningskontoret vill framföra att sådana befolkningsundersökningar görs redan idag på de nivåer som föreslås i betänkandet, med undantag för den lägsta nivån regionala statistikområden. Befolkningsundersökningar har idag generellt en svarsfrekvens på under 40 procent. Bortfallet är stort och inte slumpmässigt, det vill säga, vissa grupper svarar i mindre utsträckning än andra. Stadsledningskontorets bedömning är därför att urvalsundersökningar inte ger ett tillräckligt tillförlitligt resultat att dra slutsatser från. Det är otydligt i utredningen hur urvalsundersökningarna är tänkta att genomföras. Om det finns en efterfrågan på en högre svarsfrekvens behövs det sannolikt information och stöd till respondenterna för att de ska kunna och vilja besvara den.

I betänkandet föreslås att enkätundersökningarna ska belysa frågor om etnisk identifiering, religion och religiositet samt inställning och attityder till kulturella och värderingsgrundade frågor om familj, sexualitet och jämställdhet. Utredningen har dock inte redogjort för varför just dessa frågor ska belysas och vad som är syftet med att samla in uppgifterna. Stadsledningskontoret saknar ett resonemang i betänkandet kring etiska och juridiska aspekter, vikten av information och samtycke när enkätundersökningen ska genomföras samt konsekvenser av att resultat kan användas i andra syften än de som avses med undersökningen. Att samla in åsikter som ingår i diskrimineringsgrunderna och korsa dem med bakgrundsvariabler som exempelvis födelseregion, kan ge ett resultat som kan användas i flera syften. Resultatet kan bidra till att förstärka stereotyper, leda till en ojämlig behandling och att beslut fattas som missgynnar en viss grupp eller påverkar deras rättigheter. En sådan insamling måste ske med stor försiktighet och tydligt samtycke från de berörda individerna.

Förslag om förändrade ersättningar till deltagare i etableringsprogrammet

Stadsledningskontoret välkomnar förslaget att indexera etableringsersättningen och etableringstillägget så att de följer utvecklingen av konsumentprisindex.

Göteborgs Stad har sett behov av en höjning av ersättningen under flera år. Stadsledningskontoret delar utredningens och socialförvaltning Centrums bedömning om att bostadsersättningen och etableringstillägget inte bör avskaffas. Det är också positivt att målgruppen ges möjlighet att behålla inkomst från arbete samtidigt som de deltar i etablering.

Det finns dock en risk att ökade incitament att arbeta leder till att deltagare prioriterar bort samhällsorientering eller sfi som är viktiga inslag i etableringsprogrammet. Rätten till permanent uppehållstillstånd i Sverige är avhängigt att man kan försörja sig och sin familj, vilket leder till att en del tar enkla och tillfälliga jobb i stället för att utbilda sig, för att det ökar chansen att få stanna. I ett längre perspektiv kan det dock vara lika viktigt att utbilda sig, både för den enskilde individen och ur en samhällsekonomisk aspekt.

Trots utredarens intention att nyanlända i etablering inte ska behöva ekonomiskt bistånd, kan stadsledningskontoret konstatera att det även med förslaget på höjd ersättning kommer att finnas nyanlända hushåll som inte blir självförsörjande på etableringsersättning och eventuella socialförsäkringsförmåner som barnbidrag och bostadsbidrag. Familjer med tre eller flera barn där ingen i hushållet arbetar, kommer enligt stadsledningskontorets beräkningar att fortsatt ha inkomster som är så pass låga att de är berättigade till försörjningsstöd. För dessa familjer innebär förslagen om indexering ingen skillnad i inkomst. Det medför också en kostnad för staden för handläggning och utbetalning av ekonomiskt bistånd, vilket bara till viss del kompenseras av statlig ersättning.

Stadsledningskontoret vill också framföra att det hade varit önskvärt att utredningen även hade presenterat förslag på ersättning till nyanlända under den första perioden efter att uppehållstillstånd beviljats, där de idag är hänvisade till ekonomiskt bistånd för att två statliga ersättningar (dagersättning enligt LMA och etableringsersättning) inte lyckas överbrygga det glapp som uppstår.

Slutligen anser stadsledningskontoret att det är svårt att fullt ut bedöma konsekvenserna, eftersom det pågår ett flertal utredningar. Framför allt En ny modell för kvalificering till socialförsäkring och ekonomiskt bistånd för nyanlända och icke-medborgare (Dir. 2023:149) kan få en påverkan som idag är omöjlig att överblicka.

Jonas Kinnander

Eva Hessman

Direktör Ärende och utredning

Stadsdirektör

Sammanfattning

Utredningens uppdrag är att analysera och lämna förslag på hur integrationspolitikens mål ska få större genomslag i den offentliga verksamheten. Detta inkluderar bland annat att lämna förslag om en styrmodell och resultatindikatorer som kan användas för att följa upp om det riksdagsbundna målet uppfylls. Utredningen har också i uppdrag att utreda hur regelverket för ersättningarna till nyanlända som deltar i etableringsprogrammet bör förändras. I denna del ingår att analysera om etableringsersättningen, etableringstillägget och bostadsersättningen innehåller tillräckligt starka incitament för att den nyanlände ska börja arbeta eller utöka sin arbetstid.

I delbetänkandet *Etablering för fler – jämställda möjligheter till integration* (SOU 2023:24) har utredningen lämnat förslag på åtgärder som särskilt syftar till att skynda på utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden. I delbetänkandet *Mål och mening med integration* (SOU 2024:12) lämnas förslag och bedömningar om nya mål för integrationspolitiken samt om hur jämställdhetsperspektivet kan synliggöras i integrationspolitiken.

I detta slutbetänkande *Styrkraft för lyckad integration* (SOU 2024:41) redovisas dels uppdraget om styrning och uppföljning av måluppfyllelsen på integrationsområdet, dels uppdraget om en översyn av ersättningarna till vissa nyanlända.

Utredningens utgångspunkter

Nya mål för integrationspolitiken

Förslagen och bedömningarna i detta betänkande bygger på utredningens förslag till nya mål för integrationspolitiken som lämnats i delbetänkandet (SOU 2024:12). Förslaget till övergripande mål är att utrikes födda kvinnor och män ska ha samma rättigheter, skyldig-

heter och möjligheter som övriga befolkningen att leva ett fritt, värdigt och självständigt liv. Det förutsätter att den som långvarigt befinner sig i Sverige tar ansvar för att bli en del av det svenska samhället och att samhället ger möjligheter att fullt ut delta och bidra i arbets- och samhällslivet. För att kunna följa upp måluppfyllelsen på integrationsområdet har utredningen även föreslagit fem delmål. Delmålen rör ekonomisk integration, språklig integration, utbildning och kvalificering, demokratisk integration samt social integration.

I vårändringsbudgeten för 2024 (prop. 2023/24:99) har regeringen lämnat förslag till riksdagen om ett nytt övergripande mål för integrationspolitiken som huvudsakligen överensstämmer med utredningens förslag.

Ersättningarna förutsätter ett aktivt deltagande i etableringsprogrammet

Etableringsprogrammet syftar till att ge nyanlända flyktingar, skyddsbehövande och deras anhöriga ett samordnat och individanpassat stöd för att de snabbare ska kunna etablera sig i arbets- och samhällslivet. De flesta nyanlända har behov av att komplettera sin utbildning, lära sig svenska och tillägna sig kunskaper om det svenska samhället för att kunna etablera sig. Ersättningarna är villkorade med aktivt deltagande i etableringsinsatser och utformades i samband med etableringsreformen 2010 på ett sådant sätt att ett regelmässigt behov av kompletterande försörjningsstöd skulle undvikas under tiden i programmet. Ersättningarna har emellertid inte justerats för pris- och kostnadsökningar sedan de infördes 2010, vilket innebär att de flesta nyanlända i dag är i behov av kompletterande ekonomiskt bistånd för att klara sin försörjning.

Jämfört med försörjningsstöd innebär etableringsersättning generellt sett starkare ekonomiska drivkrafter till arbete. Även försörjningskravet vid anhöriginvandring innebär starka incitament för den som vill återförenas med sin familj att etablera sig på arbetsmarknaden, bli självförsörjande och ordna en egen bostad. Likaså innebär försörjningskravet för att få permanent uppehållstillstånd, som förutsätter en varaktig inkomst från eget arbete, ett tydligt incitament för den enskilde att anstränga sig och ordna en egen försörjning genom arbete.

I en diskussion om utformningen av ersättningar till nyanlända som deltar i etableringsinsatser måste man också anlägga ett bredare perspektiv än de kortsiktiga ekonomiska incitamenten att arbeta. Sänkta ersättningar kan ge icke önskvärda effekter. Danska studier av effekterna av sänkta ersättningar till nyanlända flyktingar visar på å ena sidan ökad sysselsättningsgrad och ökade arbetsinkomster men å andra sidan starkt minskat arbetskraftsdeltagande bland kvinnor och en kraftig inkomstminskning för berörda hushåll. De ökade ekonomiska drivkrafterna att arbeta hade minst effekt för grupper med svaga förutsättningar på arbetsmarknaden. Med en längre uppföljningsperiod avtog de positiva sysselsättningseffekterna, medan kvinnors utträde från arbetskraften kvarstod över tid. Dessutom ökade antalet egendomsbrott bland både kvinnor och män, barnens deltagande i barnomsorg och förskola minskade, skolresultaten försämrades och tonårskriminaliteten ökade.

Avgränsningar

Förslagen och bedömningarna såvitt gäller ersättningar till vissa nyanlända redovisas med utgångspunkt i gällande rätt. Enligt gällande regelverk har nyanlända som deltar i etableringsprogrammet och som, trots ersättningar för deltagande i etableringsinsatser, inte själva kan tillgodose sina behov rätt till ekonomiskt bistånd för sin försörjning och för sin livsföring i övrigt. Nyanlända har också rätt till vissa bosättningsbaserade socialförsäkringsförmåner såsom föräldrapenning, barnbidrag, underhållsstöd och bostadsbidrag. Det nuvarande regelverket för bland annat rätten till socialförsäkring och ekonomiskt bistånd utreds för närvarande av flera andra utredningar som regeringen har tillsatt. De förslag som lämnas av dessa utredningar kan, om de blir verklighet, förväntas få konsekvenser för de förslag och bedömningar som läggs fram i detta betänkande.

Utredningens förslag och bedömningar för en strategisk och sammanhållen styrning av integrationspolitiken

Nuvarande styrning och uppföljning är bristfällig

Integrationspolitiken är ett tvärssektoriellt politikområde, vilket innebär att det krävs insatser inom flera verksamhetsområden och regelverk för att förverkliga politiken. Förutom myndigheter är flera aktörer såsom kommuner, arbetsmarknadens parter, civilsamhällets organisationer m.fl. viktiga för att politikens mål ska uppnås. Politiken behöver följas upp på ett strukturerat sätt för att säkerställa att insatserna når målgruppen och att resultaten förbättras. Integrationspolitiken behöver också samordnas så att berörda aktörer arbetar i samma riktning. Det behöver därför finnas ändamålsenliga styrformer som förmår beakta sektorsövergripande prioriteringar. Uppföljningen av resultaten behöver också ske både sektorsvis och sektorsövergripande för att möjliggöra en helhetsbild av hur utvecklingen och resultaten ser ut inom integrationsområdet.

Styrningen, samordningen och uppföljningen av integrationspolitiken har stora brister i dag. Detta har medfört att det saknas kunskap om vilka åtgärder som behöver vidtas för att förbättra integrationen av utrikes födda. Utredningen pekar bland annat på följande brister.

- Riktade författningsreglerade insatser för integration avser framför allt nyanlända invandrare.
- Den befintliga regleringen av myndigheternas ansvar för integration är otydlig och generellt utformad.
- Få myndigheter har uppdrag om integration i sin instruktion och de uppdrag som finns är ofta generellt formulerade.
- En beslutad strategi för regeringens integrationspolitik fanns senast för perioden 2008–2010.
- Den senaste redovisningen till riksdagen med uppföljning av hur utvecklingen och resultaten ser ut inom integrationsområdet presenterades 2012.

För att politikens mål ska få ett väsentligt större genomslag i de offentliga verksamheterna behöver den statliga styrningen stärkas. Enligt utredningens mening krävs en samordnad och strategisk styrning av den offentliga förvaltningen som också omfattar en långsiktig organisering för samordning av integrationspolitiken.

Förslagen och bedömningarna för en strategisk och sammanhållen styrning som presenteras nedan kan förväntas bidra till en kunskapsbaserad styrning av den offentliga verksamheten och att politiken kan följas upp på ett mer samordnat och strukturerat sätt. Förslagen bedöms också kunna motverka stereotypa uppfattningar om hur det går för utrikes födda kvinnor och män och ge en mer kunskapsbaserad grund för att åtgärda de faktiska integrationsproblemen. Förslagen bedöms därmed kunna bidra till att nå det övergripande målet för integrationspolitiken.

En tydligare myndighetsstyrning

Förordningen om de statliga myndigheternas ansvar för genomförandet av integrationspolitiken upphävs

Den nuvarande myndighetsstyrningen inom integrationspolitiken bygger på den generella regleringen i förordningen (1986:856) om statliga myndigheternas ansvar för genomförandet av integrationspolitiken. Förordningen är allmänt hållen och varken tydlig, verksamhetsanpassad eller resultatinriktad. Uppföljningen utifrån målen i förordningen har också visat sig bristfällig och styrningen av myndigheterna otydlig. Förordningens bestämmelser som avser likabehandling, icke-diskriminering, myndigheternas service- och informationsskyldighet, samt myndigheternas skyldighet att samverka med andra myndigheter finns dessutom reglerade i andra författningar. Utredningen föreslår därför att förordningen ska upphävas.

Ett integrationsperspektiv integreras i vissa myndigheters ordinarie verksamheter

För att integrationspolitiken ska få genomslag, behöver frågor om integration föras in som en naturlig del i berörda myndigheters planering, genomförande och uppföljning av det löpande arbetet. Integra-

tionspolitikens mål måste därför integreras i berörda myndigheters ordinarie processer så att kraften i myndigheternas hela ordinarie verksamhet används för att förverkliga målet. Utredningen föreslår därför att myndigheter som har verksamhet med anknytning till integrationen av utrikes födda kvinnor och män, samt i vissa fall flickor och pojkar med utländsk bakgrund, får ett utpekat ansvar i instruktionen för att inom sitt verksamhetsområde främja integrationen. Vissa myndigheter ska även beakta de konsekvenser som myndighetens beslut och verksamhet kan få för integrationen.

Med hänsyn till den centrala roll som Arbetsförmedlingen har för att nå integrationspolitikens mål föreslår utredningen att Arbetsförmedlingen ska verka för att förbättra arbetsmarknadssituationen för alla utrikes födda kvinnor och män.

Förslagen medför ändringar i Arbetsförmedlingens och ett antal andra berörda myndigheters instruktion som föreslås träda i kraft den 1 juli 2025.

Myndigheternas redovisning ska vara uppdelad efter svensk respektive utländsk bakgrund

Den analys och uppföljning som myndigheterna gör behöver i större utsträckning än i dagsläget bygga på ett solitt och evidensbaserat kunskapsunderlag. Utredningen föreslår därför att myndigheter med verksamhet av betydelse för att bedöma utvecklingen av integrationen, när det är relevant, ska redovisa statistik, uppföljningar och analyser uppdelade efter födelseregion eller efter svensk respektive utländsk bakgrund. Förslaget medför ändringar i ett antal berörda myndigheters instruktion som föreslås träda i kraft den 1 juli 2025.

Sektorsansvar införs för vissa myndigheter

Som komplement till den förstärkta styrningen av enskilda myndigheter, föreslår utredningen att det införs ett samlat ansvar, sektorsansvar, inom integrationspolitikens fem huvudområden för följande myndigheter.

- Ekonomisk integration: Arbetsförmedlingen.
- Språklig integration: Statens skolverk.

- Utbildning och kvalificering: Statens skolverk.
- Demokratisk integration: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.
- Social integration: Socialstyrelsen.

Myndigheterna ska inom ramen för detta ansvar följa utvecklingen av respektive integrationspolitiskt delmål, bidra till att målet nås och vara samordnande, stödjande och pådrivande i förhållande till övriga berörda parter. Myndigheterna ska även förse regeringen med en årlig rapport om utvecklingen av resultaten inom de områden som omfattas av de integrationspolitiska delmålen.

Syftet med att införa ett sektorsansvar för respektive delmål är att kunskapen om utvecklingen av integrationen, och om hur man kan undanröja hinder för integration, ska finnas inom de olika sektorerna och på de myndigheter som har verksamhet med anknytning till integrationen av utrikes födda kvinnor och män. På så sätt skapas förutsättningar att nå det övergripande målet för integrationspolitiken och därmed en framgångsrik integration. En systematisk uppföljning av utvecklingen inom de integrationspolitiska delmålen kan också ligga till grund för framtida utveckling och omprövning av politiken.

Förslaget medför ändringar i berörda myndigheters instruktion som föreslås träda i kraft den 1 juli 2025.

Ett nationellt integrationsråd inrättas inom Arbetsförmedlingen

För att kunna följa upp utvecklingen av integrationspolitiken på övergripande nivå, och därmed möjliggöra ett samlat kunskapsbaserat underlag för regeringens utveckling och omprövning av politiken, föreslår utredningen att det inom Arbetsförmedlingen ska inrättas ett rådgivande organ med tillhörande kanslifunktion som benämns Nationella integrationsrådet. Rådet ska, med utgångspunkt i det nationella målet för integrationspolitiken som riksdagen har beslutat, göra sektorsövergripande uppföljningar och bedömningar av utvecklingen av integrationen och av politikens resultat. Rådet ska även främja samverkan mellan myndigheter, regioner, kommuner, organisationer inom det civila samhället, näringsliv, forskare och andra relevanta aktörer i genomförandet av politiken, samt bidra till kun-

skapsöverföring och erfarenhetsutbyte mellan aktörerna. Rådet ska också bistå regeringen med underlag och rekommendationer som kan ligga till grund för utveckling och omprövning av politiken.

Nationella integrationsrådet bör utses av regeringen och ha en självständig roll i förhållande till myndigheten. Rådet bör bestå av en ordförande samt tolv andra ledamöter från centrala myndigheter inom integrationsområdet samt kommuner. Förslagen medför ändringar i Arbetsförmedlingens instruktion som föreslås träda i kraft den 1 juli 2025.

Breddad samverkan om integrationsinsatser på regional nivå

Länsstyrelserna är en central aktör på regional nivå när det gäller att främja mottagande och integration av nyanlända flyktingar, skyddsbehövande och deras anhöriga. Utredningen föreslår därför att länsstyrelsernas instruktionsenliga uppdrag breddas till att främja samverkan mellan relevanta aktörer kring integrationen av utrikes födda, dvs. oavsett grund för bosättning eller vistelsetid i Sverige. Förslaget medför ändringar i länsstyrelseinstruktionen som föreslås träda i kraft den 1 juli 2025.

Regeringen bör ta fram en sektorsövergripande strategi för integrationspolitiken

Utredningen har som sagt i delbetänkandet föreslagit ett nytt övergripande mål för integrationspolitiken som konkretiseras i fem delmål. Även med en förtydligad målstruktur kvarstår dock behov av en ökad tydlighet i uppdrag till berörda myndigheter och förbättrade strukturer för samordning av genomförandet av politiken. Utredningen bedömer därför att regeringen bör ta fram en nationell strategi för integrationspolitiken som konkretiserar politikens inriktning och främjar överblick och sammanhang.

Indikatorer och en Integrationsbarometer för förbättrad uppföljning av integrationen

Delmål tillsammans med indikatorer för att mäta och följa måluppfyllelsen på integrationsområdet ger förutsättningar för en kunskapsbaserad styrning av den offentliga verksamheten. Statistiska centralbyrån (SCB) bör därför få i uppdrag att utveckla indikatorer för uppföljning av integration inom integrationspolitikens fem delmål. Indikatorerna bör kunna redovisas årligen och finnas allmänt tillgängliga på myndighetens webbplats.

Enligt utredningens bedömning bör indikatorerna ha hög relevans för respektive delmål, belysa något som är viktigt att förbättra, mäta det som avses att mäta och vara tillförlitliga över tid. Indikatorerna bör utgå från registerdata och kunna redovisas årligen på nationell, regional respektive kommunal nivå, samt utifrån regionala statistikområden. Indikatorerna bör även så långt möjligt vara nedbrytbara på bakgrundsvariablerna kön, ålder och ålder vid invandring, utbildningsnivå, vistelsetid i Sverige, grund för bosättning, födelse-region och hushållstyp.

I betänkandet redovisas utredningens bedömningar om lämpliga indikatorer för uppföljning av respektive delmål som bör ligga till grund för det fortsatta arbetet. I uppdraget med att ta fram indikatorer bör SCB även samråda med de myndigheter som ges ett sektorsansvar för respektive delmål.

För att få en så heltäckande bild som möjligt av måluppfyllelsen behöver den indikatorbaserade uppföljningen kompletteras med enkätundersökningar. Utredningen anser därför att SCB även bör få i uppdrag att utveckla och genomföra en återkommande nationell urvalsundersökning, en Integrationsbarometer, för att mäta den självupplevda integrationen hos utrikes födda.

Utredningens förslag om ersättningar som ger jämställda och ökade drivkrafter att arbeta

Deltagare i etableringsprogrammet behöver kunna klara sin försörjning utan kompletterande försörjningsstöd

Syftet med nuvarande ersättningar var när de infördes att stimulera både nyanlända kvinnor och män att aktivt delta i etableringsinsatser, att öka deras incitament och förutsättningar att arbeta och bli självförsörjande, samt att avlasta kommunerna hanteringen av ekonomiskt bistånd till nyanlända under den tid de deltar i etableringen. Utredningens beräkningar visar dock att de nuvarande ersättningsnivåerna medför att nyanlända regelmässigt blir långvarigt beroende av ekonomiskt bistånd, trots att de deltar på heltid i etableringsinsatser.

Försörjningsstöd är välfärdssystemets yttersta ekonomiska skyddsnät som är avsett att träda in vid korta perioder av försörjningsproblem. Att bli långvarigt beroende av försörjningsstöd medför stora problem för enskildas drivkrafter eftersom alla inkomster beaktas vid beräkningen av det ekonomiska biståndet. I ett hushåll som har försörjningsstöd innebär varje inkomst en lika stor reducering av biståndet upp till den nivå där rätt till bistånd inte längre finns. Utredningens beräkningar visar att de höga marginaleffekterna i försörjningsstödet i dag påverkar incitamenten att arbeta parallellt med deltagandet i etableringsinsatser för samtliga hushållstyper. De nuvarande ersättningsnivåerna för nyanlända innebär därmed, tvärtemot vad som var avsikten med etableringsreformen, en återgång till en passiviserande bidragslinje i stället för en förstärkt arbetslinje.

Det regelmässiga beroendet av ekonomiskt bistånd hos nyanlända riskerar också att påverka andra människors attityder och syn på invandrare som en belastning för samhället. Bidragsberoende kan också förstärka en känsla av utanförskap hos den enskilde samt ge fel signaler om att den egna ansträngningen inte spelar någon större roll. Det är dessutom kostsamt och byråkratiskt att använda kommunernas resurser inom ramen för socialtjänsten för att administrera nyanländas försörjning.

Staten har sedan lång tid tillbaka tagit ett särskilt ansvar för att flyktingar och andra skyddsbehövande samt deras anhöriga ska ges förutsättningar för egenförsörjning och stärka deras aktiva deltagande i arbets- och samhällslivet. Säråtgärderna för denna grupp har kommit till dels för att flyktingar och andra skyddsbehövande oftast

har särskilda behov av stöd för sin försörjning den första tiden, dels för att det är en nationell angelägenhet och en internationell förpliktelse att ta emot flyktingar och andra skyddsbehövande. Av dessa skäl har det ansetts motiverat att staten tar det huvudsakliga ekonomiska ansvaret för denna grupp.

Utgångspunkten är att staten ska ersätta kommunerna för de kostnader som de har för insatser som de är skyldiga att tillhandahålla. Ersättningarna till kommunerna är dock beräknade utifrån att den statliga deltagarersättningen ska räcka för att täcka nyanlända flyktingars och deras anhörigas levnadskostnader under tiden de deltar i etableringsprogrammet. Kostnader för kompletterande försörjningsstöd till deltagare i etableringsprogrammet till följd av de låga ersättningsnivåerna får kommunerna inte någon ersättning för i dag.

Utredningen bedömer därför att ersättningarna till deltagare i etableringsprogrammet behöver utformas så att de minskar beroendet av ekonomiskt bistånd och ger den enskilde tydliga incitament att vara aktiv. Förslagen som presenteras nedan medför ändringar i förordningen (2017:819) om ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser som föreslås träda i kraft den 1 juli 2025.

Ersättningar som ger incitament att arbeta och att delta i etableringsinsatser

Etableringsersättningen och etableringstillägget ska följa utvecklingen av konsumentprisindex

Utredningen föreslår att etableringsersättningen och etableringstillägget indexeras så att ersättningarna följer utvecklingen av konsumentprisindex (KPI). Det innebär att ersättningen, i stället för att anges i kronor, ska lämnas med ett belopp per dag som motsvarar en viss procent av prisbasbeloppet. På så sätt kommer ersättningarna att följa pris- och kostnadsutvecklingen i samhället. Detta säkerställer att deltagare i etableringsprogrammet inte regelmässigt kommer att ha behov av ekonomiskt bistånd för kommande år, och att kostnaderna för deras försörjning inte övervältras på kommunerna.

Förslaget om indexering omfattar inte den särskilda bostadsersättningen som ensamstående utan hemmavarande barn kan få. Enbart ungefär var tredje ensamstående som deltog i etableringsprogrammet 2021 hade bostadsersättning och det genomsnittliga utbetalda be-

loppet är avsevärt lägre än de 3 900 kronor per månad som ersättningen maximalt kan uppgå till. Den låga andelen av de ensamstående som tar del av ersättningen indikerar att bostadsersättningen är ett mindre träffsäkert stöd.

Nivån på etableringsersättningen höjs

Utredningen föreslår att etableringsersättningen justeras så att den motsvarar samma andel av prisbasbeloppet som gällde då ersättningen infördes 2010. Förslaget innebär att den som deltar i etableringsprogrammet på heltid får en ersättning som uppgår till cirka 9 200 kronor per månad i 2024 års penningvärde.

Förslaget leder framför allt till en förändrad sammansättning av hushållets disponibla inkomster, inte att den totala ersättningsgraden höjs. Den höjda nivån innebär att hushållens inkomst i form av etableringsersättning ökar vilket medför ett minskat behov av kompletterande försörjningsstöd. Detta innebär att det också blir mer lönsamt för den enskilde att arbeta vid sidan av etableringsprogrammet.

Etableringstillägget för barn höjs och individualiseras

Den som deltar i etableringsprogrammet och har hemmavarande barn kan, förutom etableringsersättning, även få etableringstillägg. Etableringstillägg lämnas i dag per hushåll och syftar till att nyanlända som har barn inte ska behöva ansöka om ekonomiskt bistånd. Studier visar att individualiserad etableringsersättning bidrar till ett ökat arbetsutbud bland nyanlända kvinnor samt till ökad sysselsättning och inkomster efter deltagande i programmet. Utredningens analys pekar vidare på att etableringstillägget för barn oftare betalas ut till mannen än till kvinnan när båda partner deltar i etableringsprogrammet. Det finns även skäl att anta att kvinnor, vars män ansökt om etableringstillägget enskilt, kan gå miste om etableringstillägget när mannen inte längre deltar i etableringen. Det hushållsbaserade etableringstillägget kan således missgynna kvinnors ekonomiska situation.

För att skapa jämställda ekonomiska incitament att börja arbeta och ökade ekonomiska drivkrafter för kvinnor med barn att så snabbt som möjligt påbörja etableringsinsatser och att återgå till programmet efter föräldraledighet föreslår utredningen att etableringstillägget

höjs och individualiseras. Uttryckt i 2024 års priser innebär detta att till den som är ensamstående lämnas etableringstillägg med 1 088 kronor per månad per barn som inte har fyllt 11 år och 2 005 kronor per barn som har fyllt 11 men inte 20 år. Till den som stadigvarande sammanbor med make eller sambo lämnas etableringstillägg med halva beloppet.

Utökade möjligheter att arbeta parallellt med att delta i etableringsinsatser

Det nuvarande regelverket innebär att den som deltar i etableringsprogrammet inte kan ha en sidoinkomst från arbete för samma dag som han eller hon får etableringsersättning. Det lönar sig därmed inte för en deltagare i etableringsprogrammet att vara aktiv.

Ett extraarbete kan vara ett viktigt steg för att få en fot in på arbetsmarknaden och en chans att utveckla det svenska språket, samtidigt som individen deltar i insatser som ger förutsättningar för en hållbar etablering. Utredningen föreslår därför att förvärvsarbete vid sidan av deltagande i etableringsprogrammet inte ska påverka etableringsersättningen.

Uppdraget att avskaffa etableringstillägget och bostadsersättningen

Utredningen har även fått i uppdrag att, oavsett resultatet av analyserna, lämna förslag på hur etableringstillägget och bostadsersättningen kan avskaffas (dir. 2023:101). Utredningens analys visar att ett avskaffande till övervägande del skulle medföra negativa konsekvenser för såväl den enskilde som för samhället.

Ett avskaffande skulle innebära ökat långvarigt beroende av ekonomiskt bistånd för nyanlända. En sådan ordning medför försämrade incitament att arbeta under tiden som den nyanlände deltar i etableringsprogrammet och riskerar att minska drivkraften hos den enskilde att vara aktiv. Omgivningens attityder till invandrare riskerar också att försämrats. Det innebär dessutom ett administrativt och organisatoriskt kostsamt och ineffektivt nyttjande av kommunernas socialtjänst. Ett avskaffande skulle också medföra negativa konsekvenser för barn då den ekonomiska levnadsstandarden för barn-

familjer riskerar att försämras ytterligare. Försämrade ekonomiska möjligheter innebär även en risk för ökade skillnader mellan inrikes och utrikes födda såvitt gäller ekonomisk utsatthet och barnfattigdom.

Konsekvenserna av ett avskaffande av etableringstillägget och bostadsersättningen är således negativa ur flera perspektiv, vilket riskerar att motverka syftet med integrationspolitiken och därmed minskad måluppfyllelse. Utredningen kan därför inte ställa sig bakom ett sådant förslag.

Om regeringen ändå väljer att avskaffa etableringstillägget och bostadsersättningen behöver det säkerställas att deltagare i etableringsprogrammet inte regelmässigt kommer att ha behov av ekonomiskt bistånd. På så sätt kan de negativa konsekvenserna i form av ökat bidragsberoende och försvagade incitament att arbeta undvikas. Utredningens förslag vid ett avskaffande av ersättningarna är därför att etableringsersättningen indexeras så att ersättningen följer utvecklingen av KPI samt att ersättningsnivån höjs i förhållande till dagens nivå. Höjningen skulle dock behöva bli betydligt större än i förslaget där etableringstillägget för barn och bostadsersättningen till ensamstående utan barn finns kvar. Förslaget skulle därmed innebära ökade kostnader för staten och ett mindre träffsäkert stöd till familjer med barn.

Ekonomiska konsekvenser

Syftet med förslagen om en förstärkt och samordnad styrning av integrationspolitiken är att integrationspolitikens mål ska få större genomslag i den offentliga verksamheten. Förslagen förväntas leda till att politiken kan följas upp på ett mer samordnat och strukturerat sätt så att relevanta och träffsäkra åtgärder kan vidtas och resultaten förbättras. Mer träffsäkra åtgärder medför en ökad samhällsekonomisk effektivitet. Kostnaderna för att genomföra förslagen om en tydligare styrning och uppföljning av integrationspolitiken beräknas till cirka 30 miljoner kronor per år.

Förslagen vad gäller ersättningarna till deltagare i etableringsprogrammet syftar till jämställda incitament och stärkta ekonomiska drivkrafter att arbeta. De innebär en återgång till 2010 års ersättningsnivåer och medför således ökade kostnader för staten för etableringsersättning och etableringstillägg. I 2024 års priser innebär förslaget ökade kostnader med cirka 270 miljoner kronor. Samtidigt be-

räknas kostnaderna för bostadsbidrag minska med cirka 24 miljoner kronor.

Kommunernas kostnader för kompletterande försörjningsstöd beräknas minska påtagligt till följd av minskat beroende av ekonomiskt bistånd för nyanlända som deltar i etableringsprogrammet. Utredningens beräkningar visar att behovet av kompletterande ekonomiskt bistånd bland de hushåll där åtminstone en individ deltar i etableringsprogrammet blir cirka 50 procent lägre om ersättningarna i etableringsprogrammet höjs utifrån utredningens förslag. Bland hushåll där minst en hushållsmedlem deltar på heltid under hela året i etableringsprogrammet beräknas behovet av ekonomiskt bistånd minska med 125 miljoner kronor, räknat på förhållandena 2024.

Utredningens förslag medför också att det lönar sig betydligt bättre att arbeta vid sidan av att delta i programmet. Detta beräknas medföra att arbete parallellt med deltagande i programmet ökar med cirka 20 procent.

De långsiktiga effekterna av förslagen har inte beräknats. Det finns dock tydligt stöd i forskningen för att deltagande i språkträning och arbetsnära insatser som subventionerade anställningar, praktik, arbetsmarknadsutbildning och förstärkta förmedlingsinsatser förbättrar nyanländas jobbchanser. Det finns också belägg för att ersättningen vid deltagande i insatser har betydelse särskilt för kvinnor och andra grupper med svagare förutsättningar på arbetsmarknaden. På några års sikt bidrar ett högt deltagande i etableringsinsatser till ökad sysselsättning också för grupper som har svårare att komma in på arbetsmarknaden.

Datum: 2024-09-27
Ärendenummer: 2024-00695

Arbetsmarknadsdepartementet
a.remissvar@regeringskansliet.se
Kopia: a.iu@regeringskansliet.se
Diarienummer: A2024/00878

Göteborgs Stads yttrande över remiss från Arbetsmarknadsdepartementet - Styrkraft för lyckad integration (SOU 2024:41)

Göteborgs Stad tillstyrker majoriteten av förslagen i betänkandet, men bedömer att konsekvenserna av några av förslagen inte är tillräckligt utredda.

Förslag för en förstärkt styrning

Göteborgs Stad delar betänkandets bedömningar gällande styrning av integrationspolitiken och bedömer att förslagen om en förstärkt statlig styrning kan leda till förbättrad samordning och effektivitet i integrationsarbetet. Det nationella integrationsråd som föreslås i utredningen förväntas ge bättre förutsättningar för uppföljning av de integrationspolitiska målen och kan utgöra en samordnande myndighetsfunktion. Göteborgs Stad ser positivt på att även kommunerna ska vara representerade i rådet med två ledamöter. Av utredningen framgår att den ena bör representeras av Sveriges Kommuner och Regioner, men det saknas uppgifter om hur den andra kommunledamoten ska utses.

Göteborgs Stad ser positivt på förslaget att sektorsansvar införs för vissa myndigheter, inom integrationspolitikens fem huvudområden. Göteborgs Stad saknar dock resonemang kring och en utförligare beskrivning av vad utredaren avser med social integration. De exempel som nämns i betänkandet är i stor utsträckning socioekonomiska. Förslaget om att Socialstyrelsen får ett utpekat ansvar för denna sektor tyder också på att utredaren i huvudsak syftar på socioekonomisk integration.

Uppföljning av integrationen

Göteborgs Stad delar utredningens bedömning om att det behövs indikatorer för de fem föreslagna integrationspolitiska delmålen för att kunna följa upp det övergripande målet på integrationsområdet. Staden instämmer i att indikatorerna bör ha hög relevans för respektive delmål och vara tillförlitliga över tid, samt att de bör utgå från registerdata och kunna redovisas på nationell, regional respektive kommunal nivå, samt utifrån regionala statistikområden. Det framgår inte av betänkandet om kommunerna ska ha en roll i uppföljningen.

Göteborgs Stad bedömer, liksom betänkandet, att demokratisk och social integration inte är möjligt att mäta med hjälp av registerdata och att det därför behövs andra undersökningar. Dock anser Göteborgs Stad att varken den föreslagna integrationsbarometerns tillförlitlighet, genomförandet eller konsekvenserna av den är tillräckligt utredda.

Utredaren menar att enkätundersökningar kan ge ett bra underlag för att följa utvecklingen vad gäller exempelvis deltagande i föreningslivet, engagemang och kännedom i politiska frågor och tillit och förtroende för det politiska systemet och för samhällets institutioner, men också gällande förutsättningar för ett aktivt föräldraskap, kunskap och förmåga att navigera i det svenska samhället och känslan av tillhörighet och identifikation med Sverige samt upplevd diskriminering. Göteborgs Stad vill framföra att sådana befolkningsundersökningar görs redan idag på de nivåer som föreslås i betänkandet, med undantag för den lägsta nivån regionala statistikområden. Befolkningsundersökningar har idag generellt en svarsfrekvens på under 40 procent. Bortfallet är stort och inte slumpmässigt, det vill säga, vissa grupper svarar i mindre utsträckning än andra. Göteborgs Stads bedömning är därför att urvalsundersökningar inte ger ett tillräckligt tillförlitligt resultat att dra slutsatser från. Det är otydligt i utredningen hur urvalsundersökningarna är tänkta att genomföras. Om det finns en efterfrågan på en högre svarsfrekvens behövs det troligen information och stöd till respondenterna för att de ska kunna och vilja besvara en enkät.

I betänkandet föreslås att enkätundersökningarna ska belysa frågor om etnisk identifiering, religion och religiositet samt inställning och attityder till kulturella och värderingsgrundade frågor om familj, sexualitet och jämställdhet. Utredningen har dock inte redogjort för varför just dessa frågor önskar belysas och vad som är syftet med att samla in uppgifterna. Göteborgs Stad saknar ett resonemang i betänkandet kring etiska och juridiska aspekter, vikten av information och samtycke när enkätundersökningen ska genomföras samt konsekvenser av att resultat kan användas i andra syften än de som avses med undersökningen. Att samla in åsikter som ingår i diskrimineringsgrunderna och korsa dem med bakgrundsvariabler som exempelvis födelseregion, kan ge ett resultat som kan användas i flera syften. Resultatet kan bidra till att förstärka stereotyper, leda till en ojämlig behandling och att beslut fattas som missgynnar en viss grupp eller påverkar deras rättigheter. En sådan insamling måste ske med stor försiktighet och tydligt samtycke från de berörda individerna.

Förslag om förändrade ersättningar till deltagare i etableringsprogrammet

Göteborgs Stad välkomnar förslaget att indexera etableringsersättningen och etableringstillägget så att de följer utvecklingen av konsumentprisindex. Staden har sett behov av en höjning av ersättningen under flera år. Staden delar utredningens bedömning om att bostadsersättningen och etableringstillägget inte bör avskaffas. Det är också positivt att målgruppen ges möjlighet att behålla inkomst från arbete samtidigt som de deltar i etablering.

Det finns dock en risk att ökade incitament att arbeta leder till att deltagare prioriterar bort samhällsorientering eller sfi som är viktiga inslag i etableringsprogrammet. Rätten till permanent uppehållstillstånd i Sverige är avhängigt att man kan försörja sig och sin familj, vilket leder till att en del tar enkla och tillfälliga jobb i stället för att utbilda sig, för att det ökar chansen att få stanna. I ett längre perspektiv och för integrationen kan det dock vara lika viktigt att utbilda sig, både för den enskilde individen och ur en samhällsekonomisk aspekt.

Trots utredarens intention att nyanlända i etablering inte ska behöva ekonomiskt bistånd, så kan Göteborgs Stad konstatera att det även med förslaget på höjd ersättning kommer att finnas nyanlända hushåll som inte blir självförsörjande på etableringsersättning och eventuella socialförsäkringsförmåner som barnbidrag och bostadsbidrag.

Familjer med tre eller flera barn där ingen i hushållet arbetar, kommer enligt Göteborgs Stads beräkningar att fortsatt ha inkomster som är så pass låga att de är berättigade till försörjningsstöd. För dessa familjer innebär förslagen om indexering ingen skillnad i inkomst. Det medför också en kostnad för staden för handläggning och utbetalning av ekonomiskt bistånd, vilket bara till viss del kompenseras av statlig ersättning.

Göteborgs Stad vill också framföra att det hade varit önskvärt att utredningen även hade presenterat förslag på ersättning till nyanlända under den första perioden efter att uppehållstillstånd beviljats, där de idag är hänvisade till ekonomiskt bistånd för att två statliga ersättningar (dagersättning enligt LMA och etableringsersättning) inte lyckas överbrygga det glapp som uppstår.

Slutligen anser Göteborgs Stad att det på grund av flertalet pågående utredningar är svårt att fullt ut bedöma konsekvenserna av förslagen. Framför allt En ny modell för kvalificering till socialförsäkring och ekonomiskt bistånd för nyanlända och icke-medborgare (Dir. 2023:149) kan få en påverkan som idag är omöjlig att överblicka.

Göteborgs kommunstyrelse